

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті доведено, що в умовах ринкової економіки підприємства змушені самостійно вирішувати проблеми фінансового забезпечення власної виробничо-господарської та інвестиційної діяльності, тому до найважливіших завдань останніх належать питання забезпечення фінансової стійкості підприємства. Розглянуто сутність та важливість оцінки фінансової стійкості підприємств. Вивчено основні передумови оцінки фінансування діяльності підприємства та основні групи показників, що характеризують фінансову стійкість підприємств. Водночас, оцінка фінансової стійкості передбачає аналіз факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності: коефіцієнти маневреності власних коштів не менш як 70 % усіх його видатків, співвідношення залучених та власних коштів; розмір виручки від реалізації; дебіторська та кредиторська заборгованість, собівартість продукції, рентабельність, прибутки, збитки у динаміці. Основними показниками для аналізу та оцінки фінансового стану підприємства є наступні коефіцієнти: абсолютної ліквідності, поточної ліквідності, загальної ліквідності (коефіцієнт покриття), автономії, незалежності, забезпеченості власними коштами. Узагальнено і систематизовано методи аналізу та оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансовий стан, оцінка фінансової стійкості, платоспроможність підприємства, ліквідність підприємства.

DOTSENKO I.
Khmelnytsky National University

EFFICIENCY ESTIMATION OF FINANCING IMPROVEMENT OF ENTERPRISES' ACTIVITY

It is well-proven in the article, that in the conditions of market economy enterprises force independently to settle the problems of the financial providing of own productive and investment activity, that is why the questions of providing of financial firmness of enterprise belong to the major tasks of the last. Essence and importance of estimation of financial firmness of enterprises are considered. Basic pre-conditions of estimation of financing of activity of enterprise and basic groups of indexes that characterize financial firmness of enterprises are studied. At the same time, the estimation of financial firmness envisages the analysis of factors forming of indexes, that characterize stability of functioning of enterprise from position of providing of profitability of operating activity: correlation of the attracted and own money; a size of profit yield is from realization; a debtor and creditor debt, unit cost, profitability, incomes, losses, is in a dynamics. Basic indexes for an analysis and estimation of the financial state of enterprise are next coefficients: absolute liquidity, current liquidity, general liquidity (coefficient of coverage), autonomy, independence, provision of the personal funds. Generalized and the methods of analysis and evaluation of financial firmness of enterprise are systematized.

Keywords: financial firmness, financial state, estimation of financial firmness, solvency of enterprise, liquidity of enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В умовах нестабільного економічного розвитку суб'єкти господарювання, зокрема підприємства, в Україні та світі стають банкрутами або опиняються в кризовій ситуації. Так частка таких підприємств порівняно із загальною кількістю зареєстрованих підприємств в Україні коливається в рамках 2-3,5 %, тоді як у країнах Європейського Союзу ця частка не досягає 2%. Розвиток фінансування діяльності підприємств є важливою передумовою забезпечення конкурентоспроможного розвитку економічної системи країни. Саме наявність ефективного процесу фінансування діяльності господарюючих суб'єктів спроможна вирішити виробничі та організаційні завдання, створити передумови для інвестиційного та інноваційного розвитку, реалізувати місію та цілі господарюючого суб'єкта, а також протидіяти й нейтралізувати ризики на небезпеки. Дослідження проблем функціонування господарюючих суб'єктів виявили, що саме недостатність фінансових ресурсів та невміле управління ними є причиною переважної більшості проблем розвитку підприємств.

Незважаючи на різноманітність підходів методів оцінки ефективності фінансування діяльності підприємств, не існує універсального, такого, що характеризувався б максимальною точністю результатів оцінювання для всіх галузей економіки, був зручним у використанні та доступним. Саме тому з метою визначення оптимальної методики оцінки ефективності фінансування підприємств слід провести аналіз та виявити їх переваги й недоліки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової стійкості на підприємстві вивчали відомі вітчизняні та закордонні вчені: Барановський І.О., Білик М.Д., Білуха Н.Г., Бланк І.О., Волкова О.М., Спіфанова М.Ю., Ковальчук М.І., Костенко Т.Д., Кривицька О.Р., Лахтіонова Л.А., Мамонтова Н.А., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Савицька Г.В., Склабінська А.І., Цал-Цалко Ю.С., Філімонович О.С. та ін. Зазначені вчені розглядають методичні підходи до оцінки фінансової стійкості та проблеми її забезпечення. Однак аналіз праць вказаних авторів показав, що разом з достатньою глибиною спрацьованістю, має місце

дискусійність а також суперечливість підходів до оцінки фінансування діяльності підприємства та забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Метою дослідження є розкриття змістових параметрів фінансової стійкості сучасних підприємств, узагальнення та систематизація методичних підходів до її аналізу та оцінювання.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки підприємства змушені самостійно вирішувати проблеми фінансового забезпечення власної виробничо-господарської та інвестиційної діяльності, тому до найважливіших завдань останніх належать питання забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, рентабельності. У фінансуванні діяльності підприємств більшу і основну частину складають власні кошти, які формуються за рахунок валової виручки, прибутку, амортизаційних відрахувань та інших ресурсів.

Ефективність фінансування діяльності підприємства залежить від його фінансової стійкості, на стан якої впливають різні фактори. В загальному плані фінансова стійкість підприємств характеризується перевищенням доходів над видатками, забезпечує вільне маневрування коштами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції. Фінансова стійкість формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності підприємства і є головним компонентом його стабільності. На фінансову стійкість підприємства впливають асортимент і номенклатура продукції (товарів, робіт, послуг), що випускається, величина статутного капіталу, стан майна та фінансових ресурсів тощо. Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі міри його фінансової стабільності та незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Мамонтова Н. А. стверджує, що фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва [1]. Філімоненко О.С. визначає фінансову стійкість як стан підприємства, за якого розмір його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним [2]. Кривицька О.Р. розглядає фінансову стабільність як результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності [3]. Павловська О.В., Притуляк Н.М. і Невмержицька Н.Ю. розглядають фінансову стійкість із позиції спроможності підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати запаси і витрати, не допускати не виправданої дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями [4].

Савицька Г.В. ж визначає фінансову стійкість підприємства як здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [5].

Отже, фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використанням. Вона залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами, визначається оптимальною структурою активів та оптимальним співвідношенням власних і запозичених коштів.

Розрізняють такі типи фінансової стійкості підприємств, як абсолютна фінансова стійкість, нормально-стійкий фінансовий стан, нестійкий фінансовий стан та кризовий фінансовий стан:

– абсолютна фінансова стійкість – ситуація, за якої власні оборотні кошти забезпечують запаси і витрати підприємства, а тому підприємство не залежить від банківських кредитів, має абсолютну ліквідність і забезпечує поточну та перспективну платоспроможність;

– нормально стійкий фінансовий стан – ситуація, за якої запаси і витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами; при цьому підприємство має нормальну ліквідність і платоспроможність, а також достатньо рентабельною є його операційна діяльність;

– нестійкий фінансовий стан – ситуація, за якої запаси і витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат;

– кризовий фінансовий стан – ситуація, за якої запаси і витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства.

Дослідження різних точок зору стосовно змісту поняття «фінансова стійкість» показує, що по досліджуваній проблемі немає єдиного погляду різних авторів. Не всі автори викладають своє формулювання поняття «фінансова стійкість». Більшість із них представляють фінансову стійкість більш вузько, ніж варто було б, виражаючи фінансову стійкість одним або двома показниками. Однак очевидно, що фінансова стійкість – багатомірне економічне явище, отже, виражається системою показників.

Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється шляхом розрахунку і порівняння окремих показників з базовими, а також вивчення динаміки їх змін за певний період. Базовими показниками можуть бути значення показників за попередній період; значення показників аналогічних фірм; середньогалузеві значення показників.

Одним із найважливіших критеріїв фінансового стану підприємства є визначення його платоспроможності – здатності підприємства розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями. А здатність підприємства розраховуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями називається ліквідністю. Основними показниками для аналізу та оцінки фінансового стану підприємства є наступні коефіцієнти: абсолютної ліквідності, поточної ліквідності, загальної ліквідності (коефіцієнт покриття), автономії, незалежності, забезпеченості власними коштами (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка показників фінансового стану підприємств*

Показник	Розрахунок	Рекомендоване значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\Phi 1 (p. 1165 + 1160) / p. 1695$	0,2-0,35
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\Phi 1 (p. 1165 + 1160 + 1120 + 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1155) / p. 1695$	1,5-2,5
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття)	$\Phi 1 p. 1195 / p. 1695$	> 2
Коефіцієнт автономії	$\Phi 1 p. 1495 / p. 1300$	> 0,5
Коефіцієнт незалежності	$\Phi 1 (p. 1595 + 1695) / p. 1495$	$\geq 0,5$
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	$\Phi 1 (p. 1195 - 1695) / p. 1195$	> 0,1

* - згруповано автором за даними [6]

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість.

Про можливість погашення поточних (короткострокових) зобов'язання за рахунок тільки оборотних активів свідчить коефіцієнт поточної ліквідності. Значення нижче 1 свідчить про високий фінансовий ризик, пов'язаний з тим, що підприємство не в змозі стабільно оплачувати поточні рахунки.

При значенні коефіцієнта покриття менше 2, платоспроможність підприємства незначна, а відповідно існує фінансовий ризик, як для самого підприємства, так і для його партнерів. Низький рівень ліквідності, як правило, свідчить про ускладнення збуту продукції, або ж погану організацію матеріально-технічного забезпечення.

Значення коефіцієнта автономії > 0,5 свідчить про незалежність від зовнішніх джерел фінансування, а також ця величина показника дозволяє припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті власними активами. Збільшення коефіцієнта автономії свідчить про зростання фінансової незалежності, підвищення гарантії погашення підприємством своїх зобов'язань. Чим вище значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства.

Коефіцієнт незалежності характеризує можливість підприємства виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів. Чим більшим є значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово незалежним є підприємство, а нормативне значення прийнято вважати 0,5.

Рівень забезпеченості підприємства власними джерелами формування оборотних активів підприємства характеризує коефіцієнт забезпеченості власними коштами. Він показує скільки власних джерел формування оборотних активів підприємства приходиться на одну одиницю цих активів. Нормальним вважається такий стан, коли коефіцієнт забезпеченості власними засобами перевищує 0,1.

Фінансово-економічні коефіцієнти фінансової стійкості визначаються за інформацією бухгалтерського балансу і характеризують фінансову стабільність підприємства з погляду співвідношення власних і залучених фінансових ресурсів. Водночас, оцінка фінансової стійкості передбачає аналіз факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності: коефіцієнти маневреності власних коштів не менш як 70 % усіх його видатків, співвідношення залучених та власних коштів; розмір виручки від реалізації; дебіторська та кредиторська заборгованість, собівартість продукції, рентабельність, прибутки, збитки у динаміці (табл. 3).

Значення показника рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність) показує ефективність його використання. Також даний показник є одним з основних показників інвестиційної привабливості підприємства, тому що його рівень показує верхню межу дивідендних виплат.

Можливість відслідковувати дані процеси пов'язана з ефективною організацією фінансів підприємств. Під останньою розуміють форми, методи, способи формування, використання ресурсів, контролю за їх кругообігом з метою досягнення економічних цілей, відповідно до чинного законодавства. Коефіцієнт рентабельності активів (економічна рентабельність) характеризує рівень прибутку, що створюється всіма активами підприємства, які перебувають у його використанні згідно з балансом.

Коефіцієнт рентабельності продажу показує, яку частку становить чистий прибуток у виручці від реалізації, а також характеризує ефективність основної діяльності підприємства з точки зору генерування

коштів, які можна спрямувати на інвестування та погашення заборгованості. Він показує чистий грошовий потік від операційної діяльності, який припадає на одиницю виручки від реалізації та інших операційних доходів.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів свідчить про достатність власних оборотних засобів підприємства в тому числі. матеріальних запасів.

Таблиця 3

Оцінка показників фінансової стійкості підприємств*

Показник	Розрахунок	Рекомендоване значення
Рентабельність власного капіталу	ф. № 2 р. 2350 (2355) / ф. № 1 (Σ (р. 1495 поч. + р. 1495 кін.) x 0,5)	> 0,2
Рентабельність активів	ф. № 2 р. 2350 (2355) / ф. № 1 (Σ (р. 1300 поч. + р. 1300 кін.) x 0,5)	> 0,14
Коефіцієнт валового прибутку	ф. № 2 р. 2090 / р. 2000	≥ 0,5
Рентабельність продажу	ф. № 2 р. 2350 (2355) / р. 2000	0,3-0,15
Коефіцієнт оборотності активів	ф. № 2 р. 2000 / ф. № 1 (Σ (р. 1300 поч. + р. 1300 кін.) x 0,5)	Збільшення
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	ф. № 2 р. 2050 / ф. № 1 (Σ (р. 1101 + 1102 + 1103 + 1104 + 1110) гр. 3 + Σ (р. 1101 + 1102 + 1103 + 1104 + 1110) гр. 4) x 0,5	Збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	ф. № 2 р. 2000 / ф. № 1 (Σ (р. 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1145 + 1155) гр. 3 + Σ (р. 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1145 + 1155) гр. 4) x 0,5	Збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	ф. № 2 р. 040 / ф. № 1 (Σ (р. 620 - 500) гр. 3 + Σ (р. 620 - 500) гр. 4) x 0,5	Збільшення

* згруповано автором за даними [7]

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки.

Щодо коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, він показує розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємству. Зростання коефіцієнта означає збільшення швидкості оплати заборгованості підприємства.

Таким чином, цілком очевидно, що фахівцям-аналітикам необхідно досягнути єдності щодо системи відносних коефіцієнтів фінансової стійкості, завдяки яким забезпечується фінансова стабільність та платоспроможність суб'єктів господарювання.

Висновки. Розглянута система коефіцієнтів всебічно характеризує фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Вона найбільш часто застосовується в аналізі. Однак перелік відносних показників фінансової стійкості цим не обмежується. Залежно від конкретної програми аналізу можуть визначатися й інші співвідношення розділів і груп статей балансу. Такі фінансові коефіцієнти виконують роль уточнювальних і доповнювальних до розглянутої системи показників, або застосовуються в інших підрозділах методики аналізу фінансового стану підприємства.

Література

1. Усатюк К. К. Фінансова стійкість підприємства / К. К. Усатюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – С. 196–200.
2. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства : навч. посібник / О.С. Філімоненков. – К. : Кондор, 2005. – 400 с.
3. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О.Р. Кривицька // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 138–143.
4. Павловська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / В. О. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – 2-е вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Савицька Г.В. – К. : Знання, 2005. – 662 с.
6. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – 2-е вид. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с
7. Климаш Н.І. Управління фінансовими ресурсами підприємства / Н.І. Климаш // Харчова промисловість. – 2008. – № 7. – С. 148–151.

Надійшла: 25.09.2017; рецензент: д. е. н., проф. Хрущ Н.А.